

Die Treppe der Orangerie.

(Versailles.)

Wie Könige, die schliesslich nur noch schreiten

sich ohne Ziel, nur um von Zeit zu Zeit fast den Verneigenden auf beiden Seiten zu zeigen in des Mantels Einsamkeit —

so steigt allein zwischen den Balustraden, die sich verneigen schon seit Anbeginn, die Treppe: langsam und von Gottes Gnaden und auf den Himmel zu und nirgends hin;

als ob sie allen Folgenden befahl zurückzubleiben, — so dass sie nicht wagen von ferne nachzugehen; nicht einmal die schwere Schleppe durfte einer tragen.

Látjuk a képzőművészek tanulékony tanítványát, de megüti fülünket a George-kör költészetének hangja is. Rilke ettől is tanult, de mind nagyobb önállóságra küzdötte fel magát. Népdalszerű kísérletekkel és nagyon gyöngé lírai egyfelvonásokkal kezdte, George hatása alatt lelte meg igazi énjét («Das Buch der Bilder» árulja el ezt legjobban), de már a «Stundenbuch» (1905, 1907) önállónak s igazi modern német misztikusnak mutatta. Az új romantikus próza egyik legsikerültebb alkotását nyújtotta az «Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge»-ben (1909), ebben az önéletrajzi vonásokat mutató regényben.

Legutóbbi méltatói közül azonban sokan a «Marientleben»-ben látják költői fejlődésének csúcspontját. Az új romantika kifejezetten katolikus tendenciái itt szólnak meg legtisztábban. Igaz, hogy ez a vallásosság is egy teljesen modern ember vallásossága: nyugtalanság, hit utáni vágy, a kétely minden pokla, a bűn, az elbukás átka mint jól ismertek lépnek elénk. Viszont azonban (részben középkori irodalmi hatásoktól befolyásolva) olyan fényt is tud árasztani mindenre, a szentek, angyalok seregeit úgy tudja elővarázsolni, Máriát, a gyermek Jézust olyan rajongással tudja körülvenni, hogy magával ragad.

Különös ez a vallásosság nem egy művében. A költészet értelme szerint: a világnak az örökkévalóság jellegét megadni. Isten, ki a természetet mulandónak teremtette, a költő kezéből

halhatatlanná téve kapja vissza! A költői demiurgosnak ez az előtérbe állítása kissé különösen fest a másutt mutatott jámbor alázat mellett. Hasonló ehhez az az ok, amely Máriához hajtja a költőt ellenállhatatlan erővel: ő, az Istenanya azért áll érdeklődése középpontjában, mert a mulandó és az örökkévaló határán áll; átmenetet jelent a végesből a végtelenbe! Tudja, hogy a halál nagy:

Der Tod ist gross.

Wir sind die Seinen
lachenden Munds.

Wenn wir uns mitten im Leben
meinen,
wagt er zu weinen
mitten in uns.

De nem rémíti ez a halál, sőt a dolgok örök rendjéhez tartozónak vallja: élet és halál egy örök körforgás, lét és nemlét egy. Magának Istennek lealacsonyítását látna abban, ha ezt a tőle biztosított rendet megbontaná valamilyen új életre támadás. «Das jüngste Gericht»-ben a barát, aki testileg látja föltámadni a holtakat minden ösztönükkel, szenvedélyükkel, elfordul a végtelen nyomor e képétől s istenkáromlásnak tartja azt, hogy ennek fölédzőjét az Úrban lássuk s borzadva kérdi az Úrtól: «Wer soll dir helfen, wenn sie alle schweigen?»

A szerző, a nagy modern misztikus, bölcselő, művész, költő, hívő és kételkedő, az örökké nyugtalan kereső azóta megkapta a választ minden nagy, örök problémára! *Koszó János.*

Irodalmi hét Finnországban.

Sokan talán csodálkozva fogják kérdezni: hát olyan is van a jegesmedvék és fókák hazájában? Irodalommal is tördök az olimpiászok babékoszorús népe? Déli országokban, amelyek legnagyobb részét sokkal régebbi nemzeti kultúrával dicsekedhetnek, legfeljebb egy-két napot szentelnek a könyveknek. Spanyolországban a múlt hónap 7-én (Cervantes születésnapján) tartották a «könyvek napját». Finnországban már évek óta egész hetet szentelnek az irodalomnak, nov. hó első hetét.

Az első finn irodalmi hetet Viherjuuri H. J. magiszter könyvkiadó kezdeményező indítványára, 1921 őszén rendezték. Azóta az «Irodalmi hét rendező bizottsága» minden évben fölújítja ezt az üdvös szokást, de csak minden harmadik évben nagyobb-

szabású, ünnepies keretek közt. Rendese körülmények közt az irodalmi hét úgy folyik le, hogy a könyvkereskedések kirakatait jobban földiszítik, itt-ott zászlókat is kitűznek, a boltokban, nyilvános középületekben, iskolákban, színházakban stb. egységes reklámozást fűggesztenek ki, amelyek a villanyosokon bejárják az egész várost, az újságok kivétel nélkül az egész hét folyamán, lapokon keresztül foglalkoznak irodalommal, a kiadók kisebb könyvtárak alapítására kiválóan alkalmas hirdetésekben kínálják kiadványaikat, az iskolákban, főiskolákban, sőt vidéken a templomokban is előadásokat tartanak irodalmi kérdésekről, az olvasás kulturális jelentőségéről stb., hasonló célból külön estélyeket is rendeznek külön-külön egyes társadalmi osztályoknak, még a kaszárnyákban és fogházakban is. 1924-ben az irodalmi héttel kapcsolatban könyvkiállítás is volt az árumintavásár helyiségeiben. Ez több csoportra oszlott: 1. történeti osztály, melyhez csatlakozott a Finn Irodalmi Társaság által kiállított régi kiadványok és kéziratok csoportja, 2. az írók terme a legjobb finn írók arcképeivel, illetve szobraival, 3. a tulajdonképeni könyvkiállítás kiadók szerint csoportosítva, élén a két legnagyobb: W. Söderström R. T. és «Otava» («Göncölzseker») R. T. Középen az Állami Könyvtáriroda kis mintakönyvtára. Külön csoportokat alkottak a nyomdai műtermékek és művészi könyvkötések és feltűnést keltett egy nagyméretű térkép az ország könyvkereskedéseiről, a gócponton színes villanylámpákkal kivilágítva. A kiállításon megfordult az irodalmi hét tartama alatt 2500 ember. Országszerte kb. 200 irodalmi tárgyú előadást tartottak ugyanazon idő alatt, melyek látogatóinak száma 39.500-ra tehető.

A tartott előadások tárgyai felölelték a finn irodalom különböző fejlődési szakaszait. Annak megalapítóját, a bibliafordító püspököt Agricola Mihályt, legtipikusabb regény- és drámaíróját Kivi Eleket, továbbá az újabbak közül Ahot és Linankoskit sokan méltatták. A külföldiek közül a legnagyobb figyelemben Jókai részesült, aztán jöttek a skandinávok: Lagerlöf és Frensen, a nyugatiak: France, G. Sand és J. London, majd a keletiek: Dostojewski és Gorkij.

Azoknak a nemes gondolatoknak a

megvilágítására, amelyek az irodalmi hét rendezőit vezették és vezetik, hadd álljon itt néhány mutatóvány a Bizottság 1924. évi beszámolójából: «Erőteljes nemzeti kultúra fejlesztésében tagadhatatlan nagy jelentősége van annak, hogy irodalmi hét vagy hasonló társadalmi erőpróba segítségével megkíséreljük minél szélesebb néprétegek figyelmét főléleszteni az irodalom iránt olvasmányainak célszerű megválasztása, illetve kijelölése által. Ennek a mozgalomnak széles hordereje abban is megnyilatkozik, hogy a modern kor lelkileg apróra ezekre tagolt embereit közös eszmei érdeklődési körökbe vonja és ezáltal tartósabb nemzeti egységet hoz létre a különböző társadalmi rétegek között».

De gyakorlatilag is súlyos feladatok ró ez a mozgalom a sajtóra. Mert nem könnyű dolog az ősszel árvíz módjára megdagadó könyvtermésből megjelölni azokat a műveket, amelyek a reklámtenger hullámaiból kincsekként kibukkannak. Azonkívül az ipari könyvtermelés napi produkciójának szokásos megbírlása egészen más szempontokat kíván, mint egy ilyen alkalom, mikor az irodalom régebbi, összes életképes termékei számba jönnek. Jobban mondva az utóbbiak jogosan követelnek maguknak elsőséget a szemsiklandozó újdonságokkal szemben. A nemzeti kultúra legmélyebb, legtisztább forrásai mindig a régiek, a nemzet klasszikusai.

Ennek a szempontnak a fontosságával tisztában vannak a finn könyvkiadók is és az irodalmi hét alkalmával megjelentetik új köntösben az elfogyott klasszikusokat. Az idén például, a speciálisan gyermekirodalomnak szentelt irodalmi héten Topelius Zakariás, a mult század végének romantikus elbeszélője van soron új illusztrált kiadással. De a külföldi meseköltők legnagyobbjai Andersen, a Grimm testvérek, Alcott, Kipling, Thompson-Seton, Burnett, J. Spyri, H. Malot, J. Verne stb. szintén megszólalnak csendesén, szterényen, ahogy hosszú szakállú aggastyánokhoz illik a hangosan csilingelő-csörtető modern ifjúsági írók sorában. Sőt a magyarok sem maradnak szó nélkül, Benedek apó meséi finre is le vannak fordítva. Molnár Ferenctől a «Pál-utcai fiúk» szintén, továbbá Hevesi: Jelky András kalandjai, az újabbak közül pedig Farkas Gyula: «Forrongó lelkek». És valószínűleg nagy érdeklődéssel fogja ol-

vasni a finn ifjúság Gárdonyi «Egri csillagok»-ját, amelynek első köpote most hagyta el a sajtót Yrjö Liipola, Budapesten élő finn szobrászművész pompás fordításában. A finn meseírók közül az említett Topeliuson kívül a legnagyobbak Helmi Krohn, a «Pääskynen» («Fecske») című gyermekejság szerkesztője és Anni Swan, akinek meséi magyarra is le vannak fordítva «Az ezertó meséi» címen.

Más kérdés persze, mi a gyermekek véleménye ezekről a meseírókról? A mai gyermek, moziban mesterségesen fölizgatott fantáziája és a detektív-regényeket faló, mohó és felületes olvasási szomja alig fog megelégedni a régiek, szelid meséivel. Hacsak a szülők maguk nem irányítják gyermekeik figyelmét nemesebb olvasmányokra. Egy-egy csöndes családi meseórának vagy közös olvasásnak életreszóló mély hatása lehet a gyermek lelki életében.

Weöres Gyula.

Magyar tárgyú amerikai könyv. (Louis Joseph Vance: «The Dead Ride Hard». Philadelphia. 1926.) E regény Károlyi Mihály «Emlékiratait» s Jászi Oszkár könyvét nevezi meg első forrásaiul. Ha csak ezekből merített volna a szerző, torzképet rajzolt volna. Ezt ő is tudta. Ezért hát tisztább levegő után kívánczozott s felhasználta a Tharaud-testvérek ismeretes művét és — Tormay Cecília «Bujdosó könyvét». Ez az objektívítésre való törekvés már előre is rokonszenvéssé teszi, minket pedig a kíváncsiság ösztönöz: vajjon az idegen milyenek képzel el bennünket e könyvek alapján?

A regény a felsorolt könyvek párvadiala: a jó és gonosz lelke küzd egymással. A jó szellem végre is győz s a szerző megírja művét a vörös és a «fehér terror» országáról.

Az Eckartsauban internált királyné magához kéreti Vay Denise grófnő udvarhölgyét, aki autón siet Budáról a királynőhöz. A magyar határon éjjel szökevény katonák megállítják az autót, hogy utasát kirabolják. Egy közeli házba vonszolják, ahol más — a frontról hazafelé igyekvő — katonák is alusznak. Mikor az autó-rabló katonák női becsületében is sértegetik a grófnőt, az egyik ott tartózkodó katona szétüt köztük, a grófnőt derékon kapja, kiviszi, az autóbába ülteti s maga a kormánykerékhez ülve, viszi a grófnőt célja felé: a királynőhöz. Ez a katona: Brüll Andor. Magyar születésű ember,

de Amerikába vándorolt s amerikai polgár lett. A világháború kitörésekor hazajött, beállt katonának s végigküzdötte a háborút. Most épen az olasz frontról tartott hazafelé — Budapestre, mikor a rabló katonák becipelték a házba a grófnőt. A király és királyné arra kéri a grófnőt, hogy ékszereiket s főleg Szt. István smaragdjit hozza el nekik Budáról, mert itt Eckartsauban éheznek ők is, gyermekeik is. A grófnő megígéri ezt s bemutatja a királynak a magyar katonát, aki őt megmentette és idehozta. A király kezét fog Brüllel s megköszöni jóságát. Másnap Pozsonyon, Győrön át hazafelé indulnak. Itt élénk vonásokkal festi a szerző az országotakat ellepő menekülő magyarokat, akiket a rabló és betörő csehek vertek ki ősi házukból. Pesten ekkor már Károlyi Mihály «a köztársasági elnök». Útközben Brüll felvilágosítja a grófnőt, hogy kiknek a kezéből mentette ki őt. A támadók Kún Béla és Szamuely Tibor voltak. A harc térről ismeri őket, ahol néhány nap multán aztán az egyik az oroszokhoz, a másik a front mögé szökött. Most katonaruhában bujtogatták a katonákat a front elhagyására.

Mulnak a hetek. Budapesten a spanyol nátha szedi áldozatait. Vay grófnő atya, anyja, öccse betegesen fekszenek. Ő maga a szénközpontban áll sort, hogy utalványt szerezzen. Négy órai várakozás után azzal utasítják el, hogy arisztokraták számára nincs szén. Hazafelé menet az alagútban melléje szegődik egy monoklis «világi» és gúnyos hangon kijelenti, hogy holnap ebédre várja a Ritz-szállodába. A grófnő réműlettel ismeri fel Szamuelyt. E pillanatban autó áll meg mellettük, a belőle kiugró férfi hatalmas pofonnal szédíti el az aszfaltbetyárt, a grófnőt pedig amerikai lobogós autóján hazaviszi — Brüll Andor. Másnap nagy kocsis szén áll meg a Vay-ház előtt s a kocsis egy levelet ad át a grófnőnek. «Hogy lássa, mekkora hatalmam van, fogadja e kocsis szentet. Remélem, nem kényszerít arra, hogy hatalmamát büntető módon is használjam. Szamuely Tibor.»

Március vége felé van. A grófnőnek sikerült megszerezni az ékszereket s mivel odahaza nincs biztonságban, felviszi Brüll Andorhoz a Hungária-szállóba, ahol az amerikai misszió lakik. Brüll a misszió tagja. A köztük lévő ismeretség szerelemmé vált. Brüll tisztán látja a helyzetet: a grófnő